

XXIII. Světový filosofický kongres (Athény 4. – 10. 8. 2013)

Filosofie, jejímž tradičním symbolem je nejen sova Minervina, ale nepřímo i okřídlené rčení, že není třeba nosit sovy do Athén, se po více než dvou tisíciletích do Athén přece jen vrátila. Setkali se tu filosofové ze všech končin světa, aby spatřili místo jejího vrcholného rozkvětu, starověké intelektuální centrum, z něhož se první formy kritického teoretického poznání postupně šířily po celé planetě. Kdo ví, co by si pomysleli její řečtí otcové-zakladatelé, kdyby se ocitli mezi více než 3000 kolegy ze 101 zemí, zejména neevropských? Byl by to pro ně velký svátek či jen příležitost kriticky pohlédnout do vlastní tváře a konfrontovat se s podivnými peripetemi pozdějšího vývoje lidského myšlení?

Zdá se nám, že mnozí účastníci si bezděčně vzpomněli na radikální Husserlův výrok (na margo 8. Světového kongresu v Praze v r. 1934), že „filosofové se na kongresech scházejí, filosofie však nikoli...“ Ovšem fakt, že se světové filosofické kongresy pořádají již od roku 1900 (první byl v Paříži), můžeme chápat také jako nepřímý důkaz pro tvrzení P. Sloterdijka, jímž začíná svou *Kritiku cynického rozumu* (1983): „Filosofie umírá už celé jedno století, ale nepodaří se jí to, dokud nesplní svoji úlohu.“ Čím ale přispívají filosofické kongresy k plnění úlohy filosofie na tomto světě, to je otázka, na kterou neodpověděl ani její poslední kongres. Vrátila se snad filosofie do Athén toto léto zemřít? Nebo jen

jako bájný Fénix znovu povstat z popela?

Nejprve tedy některá fakta. O světovosti kongresu svědčí už uvedená čísla o počtu účastníků, vypovídá o ní přítomnost a vystoupení několika známých světových osobností (J. Habermas, W. Welsch, S. Haacková, S. Fuller, E. Sosa, D. Føllesdal, J. McDowell, S. Benhabibová). V programu byl ohlášena také U. Eco, který se nakonec ale omluvil. O gigantickém rozsahu kongresu vypovídá fakt, že spolu s plenárními zasedáními souběžně probíhalo vždy kolem padesáti tematických sekcí. Nad kongresem převzal záštitu prezident Řecké republiky a slavnostní otevírací projev pronesl ministr kultury (v zastoupení premiéra). Z česko-slovenské strany se kongresu aktivně zúčastnili autoři této zprávy, jinak bylo zastoupení referentů početnější ze Slovenska (L. Blaha, S. Gáliková, V. Gluchman, M. Gluchmanová, V. Ježek, M. Porubjak, M. Szapová, J. Zozulák) než z Česka (T. Hejduk, D. Svoboda, P. Sousedík, O. Beran).

Jednotící ideou kongresu mělo být jeho téma: *Filosofie jako bádání a jako způsob života*, které skutečně může obsáhnout celou filosofii jako teoretickou (bádání) i praktickou aktivitu (způsob života). Tento široký rámec umožnil prezentovat světovou filosofii v její nynější heterogenitě. Kromě 4 plenárních shromáždění k hlavnímu tématu tu probíhalo 75 sekcí zahrnujících všechny klasické filosofické disciplíny.

Konaly se zde desítky speciálních sekcí, kulatých stolů, své přednášky proslovovaly významné osobnosti a probíhala tu i jednání jednotlivých národních filosofických asociací. Šlo o přednášky věnované jednotlivým filosofickým směrům či osobnostem, včetně například J. A. Komenského a J. Patočky, nebo konfucianismu, čínské filosofii a dalším mimoevropským proudům. Probíhaly zde rovněž přednášky věnované všem tradičním filosofickým otázkám, od problému času a prostoru přes problémy poznání, relativismu, informace, svobody, emocí, racionality atp. Nechyběla ani netradiční témata, jako například hudba L. Cohena, humor, biokosmologie, „erotika svobody“, filosofická terapie atp. Tato širší témata nám silně připomíná aktualizaci pragmatistické filosofické koncepce (u Peirce byla filosofie především bádáním, u Jamese i Deweye způsobem života). V programu i „duchu“ kongresu však přece jen převažovala idea filosofie jako specifického způsobu života, v čemž bychom mohli vidět pokus o jistou renesanci či obrat současné filosofie od otázek čistě teoretických k otázkám praktického života a jeho problémům, resp. k úsilí o praktický vliv filosofie na život. V mnoha referátech také rezonoval jakoby návrat k původním kořenům řecké filosofie, zejména sokratické a helénistické tradice, která smysl filosofie viděla v dobrém lidském životě (myšleném však v jeho rozměru individuálním).

Na druhé straně prezentovaná heterogenita témat na kongresu mohla jen velmi obtížně integrovat současné filosofické úsilí o hledání velké základ-

ní filosofické teorie pro současný svět. Očekávat na tomto fóru něco jako formulaci „jednotlivého filosofického ducha“, by bylo proto pošetilé. V situaci, kdy se kultura (civilizace) stala globálním a celostním systémem, se paradoxně filosofické celostní myšlení fragmentarizuje a programově se vyhýbá dnešním hlavním existenciálním problémům.

O jaké problémy především jde? Zdá se nám, že hlavním problémem současné kultury i současné filosofie je otázka lidského přežití na techno-kulturou pustošené a chemicky postupně otravované Zemi. Přirozeně uspořádané pozemské bytí se v důsledku expanze umělé kultury v plném rozsahu zachovávat nemůže. Lidská fyzicky tvořivá aktivita totiž jeho část transformuje na odlišně uspořádané bytí kulturní. Zvyšování kulturní uspořádanosti Země, znamená tedy snižování její uspořádanosti přirozené. Ale prostý makroskopický úbytek přirozeného bytí není jediným důsledkem expanze nynější kultury. Touto expanzí totiž přirozené bytí (anorganické i organické) nejen ubývá, ale také se kazí, znehodnocuje se kontaminací s prvky a sloučeninami pro přírodu cizorodého bytí kulturního. I když i v minulosti docházelo na Zemi ke katastrofám, dynamická rovnováha mezi živými a neživými strukturami se tu samovolně reprodukovala téměř do začátku 20. století. Hromadné využívání energie fosilních paliv však umožnilo v širším měřítku uměle technologicky „oživit“ i další abiotické látky zemského povrchu. Ty se dnes nacházejí ve strojové i automatizované technice, jsou součástí elek-

tronických přístrojů, umělých hmot, léků, barev, lepidel, čisticích prostředků atp. Pro život neznámé prvky a sloučeniny se tak objevují v půdě, rozpouštějí se ve vodě, sublimují do vzduchu. Člověka i ostatní živé systémy kontaminují na úrovni somatické, hormonální a snad i genetické. Bez dobré obecně srozumitelné ontologické teorie skutečnosti, bez dobrého biologického vzdělání, budou mít lidé tendenci pohrdat přírodou a přeceňovat kulturní makroskopické

struktury. Budou nekriticky prosazovat ekonomický růst a postupně ztrácet kompetenci při rozhodování v tradičních lidských a sociálních otázkách.

Aby mohla filosofie v této dnešní globální civilizační krizi plnit svou úlohu, musí se probudit z dogmatického spánku, jak se kdysi o metafyzice vyjádřil I. Kant. K tomu však potřebuje nejen světové kongresy jednou za pět let, ale patrně i jiné duchovní paradigma, jinou organizaci a strukturu.

Josef Šmajš a Emil Višňovský